

TARTU ÜLIKOOL

EESTI KEELE JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Bakalaureusetöö

**Perekonnanimed Ambla
kirikumõisas, Käravete ja Raka
rüütlimõisas 1835. aastal**

Autor Tiia Vainula
Juhendaja Peeter Päll

TALLINN
2014

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Perekonnanimed	5
1.1. Priinimi versus perekonnanimi.....	6
1.2. Nimed enne XIX sajandit	7
1.3. Pärisorjuse kaotus ja perekonnanimede panek	9
1.4. Perekonnanimede liigitamine	10
1.4.1. Perekonnanimede liigitamine ennistähenduse alusel.....	12
1.4.2. Perekonnanimede liigitamine päritolukeele alusel	13
1.4.3. Perekonnanimede grammatiline liigitus	13
2. Ambla kihelkond.....	Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.
2.1. Ambla kirikumõis.....	Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.
2.1.1. Ambla kirikumõisa perekonnanimed 1835.aastal	16
2.2. Käravete rüütlimõis	17
2.2.1. Käravete rüütlimõisa perekonnanimed 1835.aastal.....	18
2.3. Raka rüütlimõis.....	19
2.3.1. Raka mõisa perekonnanimed 1835.aastal.....	20
3. Perekonnanimede analüüs, liigitamine, tulemused.....	21
3.1. Allikad, metoodika.....	21
3.2. Ambla perekonnanimede seletus.....	22
3.2.1. Ambla perekonnanimede liigitus.....	23
3.3. Käravete perekonnanimede seletus.....	24
3.3.1. Käravete perekonnanimede liigitus	27
3.4. Raka mõisa perekonnanimede seletus.....	29
3.4.1. Raka perekonnanimede liigitus	31
3.5. Tulemused	33
3.5.1. Ambla mõisa tulemused	33
3.5.2. Käravete mõisa tulemused.....	33
3.5.3. Raka mõisa tulemused.....	34
Kokkuvõte.....	36
Kirjandus.....	37
Summary	40
Lisa 1. Perekonnanimede täielik loend.....	42
Lisa 1. 1. Ambla mõisa perekonnanimede täielik loend.....	42

Lisa 1. 2. Käravete mõisa perekonnanimede täielik loend.....	43
Lisa 1. 3. Raka mõisa perekonnanimede täielik loend	58
Lisa 2. Mõiste „priinimi“ levik.....	63
Lisa 3. Eesti kihelkonnad.....	64
Lisa 4. Joonised.....	65

Sissejuhatus

Meil kõigil on nimi ja võimalus selle kaudu endast jälg maha jätta. See on meie visiitkaart, mida kanname läbi aja. Me oleme harjunud, et meie nimi koosneb eesnimest ja perekonnanimest, mille kaudu saame ennast defineerida nii üksikindiviidina kui ka sotsiaalse grupi liikmena. Samas ei ole eestlased ajalooliselt mitte alati kasutanud ega omanud perekonnanime. Perekonnanimi jõudis eestlasteni alles peale 1830. aastate reforme, mis alguses vabastasid liivi, seejärel eesti alade sunnismaised talupojad ning tõid selle tulemusena ka vajaduse paremini identifitseerida inimesi.

Käesolev bakalaureusetöö on pühendatud Ambla kihelkonna kolme mõisa – Ambla kirikumõisa, Käravete rüütlimõisa ja Raka mõisa 1835. aasta perekonnanimede uurimisele. Miks just need mõisad? Kuigi töö autor on sündinud Otepääl, on ta kogu oma lapsepõlve elanud siiski Järvamaal, Raka külas, kuhu ühelt poolt paistab Ambla kiriku torn ja teiselt poolt on kiviga visata Käravete mõisahoone. Seetõttu ka selline valik.

Bakalaureusetöö on jagatud teoreetiliseks ja praktiliseks osaks. Teoreetilises osas tutvustatakse Ambla kirikumõisa, Käravete ja Raka rüütlimõisate ajalugu. Kuna 1835. aastal pandud perekonnanimesid on vaja mingitel kokkulepitud alustel liigitada, siis antakse teoreetilises osas ka liigituse alused ja ülevaade perekonnanimede kujunemisest ja nimede panemisest talupoegadele Eesti- ja Liivimaal üldiselt. Praktilises osas on mainitud mõisate perekonnanimed täpsema uuringu alla võetud. Nimematerjal pärineb Ambla kihelkonna perekonnanimede panemise raamatust (EAA.1864.2.VIII-147; 1835), mida on kontrollitud ka Ambla pastoraadis olevate hingelehtede kaudu. Töös püütakse selgitada nimede tähendust ning neid liigitada.

1. Perekonnanimed

Eesti perekonnanimede uurimine on siiani üsna lünklik olnud. Põhjuseks kahtlemata allikmaterjali puudulikkus ja lünklikkus. Pealegi esinevad algsetes materjalides eelkõige eestlaste ainunimed ehk isikunimed. Näiteks 1255. aastal on saarlaste ja ordumeistri vahel sõlmitud lepingus mainitud kaheksat saarlast nimepidi: Ylle, Culle, Env, Muntele, Tappete, Yalde, Melete, Cake. (Tiik, 1976). Kergemaks ei tee uurimist ka asjaolu, et perekonnanimede panemise ajal kirjutati kõik nimed vanaaegses transkriptsioonis. (Loorits, 1921)

Perekonnanimede uurimine aitab päevavalgele tuua mitmeid tundmata tõsiasju ajaloo, keeleajaloo, etnograafia, mütoloogia ja samuti eesti kirjandusloo alal sellest hoolimata, et suure osa Eesti vanus ei ulatu dokumenteeritult rohkem kui poolteist sajandit tagasi. Teiste kultuurrahvastega võrreldes on see lühike aeg. (Rajandi, Tarand, 1966).

Perekonnanimede analüüsimiseks on neid tarvis kuidagi liigitada, kuid siinkohal võib probleemiks kujuneda õige algupära ja tähenduse leidmine. Eesti perekonnanimesid on püütud mitmeti liigitada, millest võiks ehk välja tuua temaatilist liigitamist, mille puhul vaadeldakse nime ennistähendust. Peale selle on jagatud nimesid ka grammatiliselt ning päritolukeele alusel. (Rajandi, Tarand, 1966)

1.1. Priinimi versus perekonnanimi

Materjalide uurimise käigus tõstatas küsimus, kas oleks õigem kasutada mõistet „priinimi“ või „perekonnanimi“. Eesti- ja Liivimaa aladel on mõlemad kasutusel olnud. Samas kohtab ka muid variante. Sõnastik annab perekonnanime sünonüümideks ka priinime, liignime, sugunime, väärnime, pärisnime.

„Niihästi seaduseraamat kui ka rahvas ise nimetas uusi nimesid alguses „liignimedeks“, nimelt sellepärast, et vähemalt viimase poolt neid liiaks, ilmaasjataks peetud. Pea omandasid uued nimed „liignimed“ sõna kõrval veel teisi nimetusi: „perekonnanimed“, „sugunimed“, „priinimed“. Viimane nimi pidi ühtlasi kuulutama, et nimekandja prii isik on.“ (Eisen, 1921)

Erinevates piirkondades on populaarsed olnud erinevad mõisted. Põhja- ja Kesk-Eestis kasutati rohkem liignime, Pärnu- Viljandi- ja Tartumaa lõunapoolsetes kihelkondades ja Võrumaal aga ka väärnime, kuna antud nimi oli harjumatu ja tülikas lisakohustus. Liivimaa kandis oli populaarne priinimi, mille levikut näitab ka kaart (Vt lisa 2).

Perekonnanime mõiste populaarsuse tõus on tõenäoliselt seotud perekesksuse tekkimisega. Pere kui sugulaskond hakkas eralduma muudest rühmamõistetest Euroopas 17.-18. sajandil koos reformatsiooni ja valgustusega. Reeglina selgines sugulust märkiv sõna (eesti keeles *perekond*). Michael Mitterauer tõi näite saksa keelest: sõna *Haus* senine tähendus kitseneb, märkides nüüd vaid maja, elukohta. Varem tähendas see sõna ka inimeste rühma, kes osalesid samas majapidamises. Lisandus uus sõna *Familie*. Muutus tähendas sisuliselt pere funktsioonide muutust: varasem pere/maja mõiste samasus näitas, et pere seotuses oli tugevaim tahk majanduslik kokkukuuluvus, sugulust märkiva sõna tulek näitas, et kokkukuuluvuses sai ülekaalu õiguslik tahk (kes on pärijad). Eesti keeles olid vastavad mõisted *talv*, *pere* ja *perekond*. Viimane neist tuli koos talurahva vabastamisega, mis tõi kaasa inimeste liikumise üle mõisa piiride. Samasse perioodi nii ajas kui ka mõttelaadilt kuulus perekonnanimede (priinimede) panek. Need uut laadi liignimed ei seostunud enam seega vaid kohaga, kus elati ja kuhu majanduslikult kuuluti, vaid näitasid ka sugulust. (Jaago, 1997)

1.2. Nimed enne XIX sajandit

Pärandatavad perekonnanimed olid Euroopa kultuurikontekstis tuntud ka enne XIX sajandit. Põhja-Itaalias tulid need käibele juba VIII sajandil. Hiljem levis see tava ka Lõuna-Prantsusmaale ning X sajandil ka Lõuna-Saksa linnadesse. Perekonnanimi aitas inimest enam identifitseerida ja seetõttu levis eeskätt alguses kaupmeeste seas. On tõenäoline, et Eestimaale tõi perekonnanimede kasutamise võõrvallutajad XIII sajandi esimesel poolel. (Tiik, 1987) Mida ühetaolisemaks muutusid eesnimed ja mida enam laienes inimeste omavaheline suhtlusareaal, seda olulisema koha saidki lisanimed. 13. ja 14. sajandil esines eestlastel lisanimesid siiski vähe, ent 16. sajandil olid lisanimed näiteks Harju-, Järva- ja Läänemaal juba üsna püsivad. Kõik pere liikmed kandsid nähtavasti üht lisanime. Talupoegade ja linlaste lisanimede struktuur oli mõneti erinev. Linnatraditsioonis kirjutati ristinimi reeglina lisanime ette (Jaan Kott). Eesti talupoegade nimetraditsioonis asus ristinimi seevastu lisanime järel (Koti Jaan). (Rajandi, Tarand, 1966b)

Vanemad isiku- ja kohanimed on omavahel ülimalt tugevasti seotud. Õigupoolest on need real juhtudel ühtelangevad ja on raske eristada, kumb on primaarne, kumb sekundaarne. Eesti talurahva nimede ajaloos võib tuua massiliselt näiteid sellest, kuidas talu nimest sai uue perepea lisanimi (kohanime primaarsus), aga sugugi vähe pole selliseidki juhtumeid, kui uus peremees tõi kaasa ja andis talule üle oma lisanime (isikunime primaarsus). (Must, 2000)

17. -18. sajandil oli eesti talupoegade nimesüsteem selle valdkonna suurima asjatundja Heldur Palli järgi üldjoontes järgmine: nimi koosnes lisanimest ja selle järele kirjutatud ristinimest. Lisanimi võis kujuneda talunimest (Rabasaare Jaak), elukutsenimest (Nahkuri Mats), hüüdnimest (Venelase Jaak) või isanimest (Mardijaagu Hans). Nimedel oli ka tendents aja jooksul lüheneda. Teisi perekonnaliikmeid nimetati perepea järgi. Ka osad isikunimed sulasid ajapikku lisanimedeks. (Must, 2000)

Lisanimi ei olnud inimestele ametlikult kinnistatud, vaid oli pigem nagu tema aadress. Nii oli just lahtise rahva, s.o sulaste ja vabadike lisanimed väga muutlikud. Nii võis mees nimega Hanso Jaani sulane Toomas olla hiljem juba Jürihanso Jaani sulane Toomas. Enamikel juhtudel said ka ümberasujad endale uue lisanime. Ja sageli püsisid sellised algselt ebastabiilsed lisanimed sajandeid ja kinnistusid talude nimedena. Tähelepanekud näitasid, et üldisest foonist selgepiirilisel eristuvad lisanimed olid üsna püsivad, patronüümse päritoluga nimed aga pigem ajutised. (Must, 2000)

Enne 19.sajandit said vabaks lastud talupojad reeglina saksa nime, mis pidi tõestama nende mittekuulumist pärisorise talurahva hulka. Nii oli igati ootuspärane, et massiline perekonnanimede panek pidi langema just pärisorjuse kaotamise perioodi – prii inimene pidi kandma prii nime. See ei tulene siiski vaid Eesti ala sisemisest arengust. Perekonnanimede andmine oli 19. sajandi algul aktuaalne kogu saksa kultuuriruumis. (Rahvusarhiiv)

1.3. Pärisorjuse kaotus ja perekonnanimede panek

1816. ja 1819. aasta talurahva seadustega vabastati eesti talurahvas pärisorjusest. Liivimaal tuli talurahva vabastamine lõpule viia 1826. aastaks. 1823. aasta jüripäeval pidi vabaks saama esimene pool peremeestest, aasta hiljem teine pool. Ka sulased ja mõisateenijad tuli vabastada kahes võrdses jaos – 1825. ja 1826. aasta jüripäeval. Liivimaa talurahvaseaduses oli sätestatud, et iga suguvõsa ja ka need, kellel suguvõsa ei ole, peavad saama liignimed, mis kirjutatakse ristinime järele. Seadus keelas kord valitud perekonnanime muutmise ilma kohtu loa ja teadmiseseta. „Kõik, kes ühe kogukonna ligi kirjutud, pannakse oma päris jääva liignimega hingeraamatusse ja peab neid ka ühe ja sellesama nimega kiriku-raamatusse pandama.“ (Lihvlandi-ma Tallorahva Seadus, 1820)

Perekonnanimede panek oli seega koondatud üsna lühikese aja peale. Kuna tegemist oli uudse olukorraga, tekitas see ka palju segadust ning andis terve rea ebaloogilisi ja isegi halvapäälisi perekonnanimesid. Valitsus nägi ette, et nimede andmise puhul võidaks ebakohaseid nimesid anda. Seda võimalust silmas pidades palus kindralkuberner Paulucci Liivimaa kirikuvalitsust selle üle valvata, et „talupojad rumalaid ja sündmata“ nimesid ei võtaks. (Eisen, 1921)

Võib öelda, et perekonnanimede panek Eestimaa kubermangu talupoegadele toimus hoogtöö korras suhteliselt lühikese ajaga. Rahvarikastes mõisates tuli anda mitusada eri nime, nii et nimepanijad üksluse töö juures tüdinesid, muutusid pahuraks või kaldusid naljatama. Nähtavasti on osa nimesid selle nahka läinud: Brigittenbock ja Ibsermann (sks hübscher Mann) Kiiu mõisas, Jalkjallakas, Meister-essimenne, Nõmmekodillas Uhtna mõisas jne. (Tiik, 1987)

Kuna tegemist oli nii laialdase ettevõtmisega, jagati ka nõuandeid nimede saajatele, et nad oskaksid võimaluse korral sobivamat nime küsida. Nii soovitas näiteks O. W. Masing oma ajalehes, et vennad võiksid taotleda ühe ja sama perekonnanime. Samuti taunis ta sohnlõpuliselt nimesid. Kettunen andis soovitusi tekitada uusi nimesid tuletuse või liitmise abil. (Kettunen, 1921)

1835. aastaks olid kõik eesti talupojad endale perekonnanimed saanud. Need nimed kannavad 19. sajandi algupoole pitsarit, jutustades tollasest talupoja maailmast. Erinevaid nimesid tekkis hämmastavalt palju. Osa mängis muidugi ka see, et eesti keel ei olnud veel valmis ja murretel oli väga suur osakaal. (Eisen, 1921)

1.4. Perekonnanimede liigitamine

Perekonnanimede seletamiseks ja analüüsimiseks on neid vaja mingil moel liigitada. Ühtset liigitusalust on raske välja töötada, kuna puudub perekonnanimede täielik nimestik. Ka mõjutab asjaolu, et üksiknimede ajaloo ja arengu kohta on materjali väga vähe. Samas ei saa sellist nimestikku ja ajalugu ka koostada, kui puudub mingisugunegi liigitus. Iga valla perekonnanimede kogumi analüüs, mille tulemus avaldub teatava liigitusena, võib pakkuda hulga nimede seletamiseks suhteliselt kindlaid andmeid. Kohaliku toponüümika, eesnimetradiitsiooni ja hüüd- ning pilkenimede tundmine võimaldab mainitud liigituse täpsustamist.

Nii pakuvad Mati Erelt, Tiiu Erelt ja Kristiina Ross „Eesti keele käsiraamatus“ onomastika all järgnevat liigitust:

„Eestlaste perekonnanimed on saadud nt

- eesnimest: muistsed Vihalem, Ilu, Miilet; ristiusulised Markus, Joonas, Laretei (< Laurentius)
- kohanimest: Suubi, Tarto, Tallinn, Nurst (< Nurste), Soome, Betlem, Hamburg, London
- loodusest: Koit, Kõue, Vihma; Mäger, Kotkas, Kass, Luts, Konnapere; Kask, Tärnpuu, Lill, Murakas; Kivi, Paas, Känd, Mets, Nõmmik, Hobustkoppel
- esemetest: Kell, Kuljus, Tool, Mõrd, Nõel, Kaigas
- ametist: Kalamees, Vardja, Paadimeister, Jääger, Mõisnik
- abstraktmõistetest: Otsus, Rõõm, Õigus, Lõbu
- inimese omadustest: Kõverjalg, Aus, Mõistlik, Tarkpea, Armolik, Kõvamees, Tubli

Sõnaliigilt

- nimisõnad (neid on kõige rohkem): Raamat, Lapp, Kaasik
- omadussõnad: Kibe, Rõõmus, Valge, Kindlam, Auväärt
- arvsõnad: Kolmas, Ühtegi, Tosin
- asesõnad: Mina, Ise, Meil
- tegusõnad: Eitea, Läks, Kuulmata, Ole, Püüa
- määrsõnad: Õkva, Üksi, Edasi, Tasa

- ees- ja tagasõnad: Ligi; eessõna + nimisõna: Ülemaante, Üleoja; nimisõna + tagasõna: Mäetaga, Müüripeal, Kuuseall

Käändsõnad on harilikult nimetavas käändes (vt enamik näiteid) ja omastavas, nagu Mäe, Kalda, Sepa, Pae, Luige; vähe muis käändeis: Viiralt, Maalt, Ühtegi.

Keelelt

- eestikeelsed
- saksakeelsed (nimede panemise ajal 50%)
- venekeelsed jne
- segakeelsed: Võsuberg, Rebasson, Öunmann, Pikkov“

(Erelt, Erelt, Ross, 2007)

Veidi põhjalikumalt käsitlevad liigitust Rajandi ja Tarand, jagades nimed eelkõige algupära järgi:

- nimeline algupära
- sõnaline algupära
- lahendamata nimed

Täpsustamisel lähtuvad nad toponüümsetest, antroponüümsetest, aga ka aluskeelelisest liigitusest. (Rajandi, Tarand, 1966)

Andrus Saarestelt ilmus 1934. aastal artikkel „Pilk eesti nüüdseile perekonnanimedele“ ning aasta hiljem „Eesti liignimedest varemalt, nüüd ja tulevikus“ (1935). Nendes artiklites kirjeldab autor võimalusi, kuidas eesti perekonnanimesid liigitada, asetades põhirõhu ennistähenduse järgi liigitamisele, lisaks toob ta välja grammatilise ja keele järgi liigituse. Sellisele liigitusele toetub ka käesolev töö.

1.4.1. Perekonnanimede liigitamine ennistähenduse alusel

Kõige tüüpilisem oli perekonnanimesid liigitada ennistähenduse järgi. Selle järgi jagunevatest perekonnanimedest moodustavad suurima rühma kohanimelähtesed nimed. Neist omakorda oli sagedaseim talunimi. Talunimesid võidi üle võtta muutmata kujul, samas võis neile näiteks lisanduda ka sufiks –sohn, -ing, -berg jms. Kasutusel olid ka talunimede tõlkevariandid ja kõikvõimalikud mugandused.

Kohanimelähteste perekonnanimede teiseks suuremaks allikaks peale talunimede olid kas küla-, valla- või suuremate asustusüksuste nimed: Hellat < Hellati küla, Kuresaar, Narva, Tartu. (Saareste, 1935).

Sellise liigituse alla kuuluvad ka isikunimelähtesed perekonnanimed. Enamasti on perekonnanimeks võetud mehe ristinimi (Elias, Laarents, Nigul). Mõnedel juhtudel on ristinime täiendatud atributiivse üldnime või teise ristinimega (Jüriado, Alajaan, Kukemelk). Kolmas isikunimelähteste nimede moodustamise viis on lisada ristinimele liide -son või -sen. Nii on saadud sellised nimed nagu Adamson, Juhanson, Madisson, Peterson. (Saareste, 1934) Järgmise suure liigitusrühma saab loodussõnadest tuletatud perekonnanimedest. Loodusjõud, geograafilised mõisted ja maastik on olnud aluseks sellistele nimedele nagu Järv, Allikas, Kallas. Samuti on mõjutanud taimed, loomad, linnud: Jõhvikas, Lepp, Jänes, Karu, Põder, Rebane. (Saareste, 1934)

Nimesid on saadud ka ametite ja elukutsete nimetustest, neid on arvuliselt palju. Perekonnanime võis anda ameti otsene nimetus nagu Rehepapp, Sepp, aga võis olla ka kaudselt seotud, st. perekonnanimeks oli ametit esindava eseme nimetus, nt tislert võis saada nimeks Hõövel. (Rajandi, Tarand, 1966)

Samuti on nimede allikaks olnud esemed ja ained. Vähemal määral on perekonnanimed tulnud hõimu, rahvuse või riikide nimedest nagu Harjakas, Hämalane, Juut. Harvem esinevad ka abstraktsetest mõistetest tuletatud nimed: Ilu, Kangus, Laius, Mõte (Saareste, 1934).

Suure osa eesti perekonnanimede päritolu on siiski teadmata. Sellised nimed on näiteks Uip, Taev, Eipluht, Eplik, Pentus, Vilms, Tupits. Nende nimede hulgas võib olla praeguses eesti keeles ja lähemates sugulaskeeltes unustusse vajunud tüvesid. Suur osa võib olla üldtuntud sõnade (eriti liitsõnade) ja eesti ning võõrast päritolu nimede häälikuliselt moondunud teisendid. (Saareste, 1934)

1.4.2. Perekonnanimede liigitamine päritolukeele alusel

Päritolukeele seisukohalt tuleb alati arvestada ajalooliste faktoritega. Nii on olnud eesti keel nii saksa kui ka vene keele mõjusfääris. Üksikuid vihjeid on ka teistele keeltele.

Eristada saab eestikeelseid, võõrkeelseid ja vörd- ehk hübriidnimesid. Samuti jagatakse neid territoriaalselt põhjaeestilisteks (Meius) ja lõunaeestilisteks (Hain). (Saareste, 1934)

Vörd- ehk hübriidnimed on nimed, millel on eestikeelne esiosa ja võõrkeelne järelois. Eesti-vene seganimed on tüüpiliselt algselt olnud eestilised, kuid mingil põhjusel ametivõimude poolt venepäraseks muudetud. (Saareste, 1934)

Palju on eesti-saksa seganimesid. Ka minu poolt uuritud aladelt leidsid mitmeid näiteid eestipärase alguse ja saksapärase lõpuga nimede kohta (Laulman, Ekbaum).

1.4.3. Perekonnanimede grammatiline liigitus

Eesti perekonnanimesid saab liigitada grammatiliselt kas sõnaliikidest või käänetest lähtuvalt. Sõnaliikidest on kõige levinumad substantiivid, teisel kohal on adjektiivid. Harvem on perekonnanimedeks adverbe (Üksi, Edasi, Tarvis, Viltu, Miks), pronomeneid (Meil) ja numeraale (Neljandik, Viiskuus). (Saareste, 1934)

Käändevormi poolest on suurem osa perekonnanimedest nominatiivsed, kuid hulgaliselt leidub ka genitiivseid perekonnanimesid. Genitiivsed nimed on enamasti tuletatud kohanimedest, eriti talunimedest: Jõe, Niinemäe, Põllu, Söödi, Vahtra. Muus käändes perekonnanimesid on vähe (Kirikal, Viiralt, Saarest). (Saareste, 1934)

2. Ambla kihelkond

Endine Ambla kihelkond asub Järvamaal, hõlmates praegusel hetkel Ambla, Lehtse, Anija ja Kadrina valla alasid. Varasemalt kuulus arvatavasti Loppegunde muinaskihelkonda. Ambla kihelkond moodustati 13.sajandi I poolel (arvatavasti 1220. aastail). (ENE 1, 1985)

Endist Ambla kihelkonda läbib ka tänapäeval Piibe maantee, kustkaudu peeti varemalt ühendust Tallinna ja Tartu vahel. Piibe maantee paigutas Ambla kihelkonna tähtsate kaubateede ristumiskohta. Pindalalt (u. 585 km²) oli Ambla Eestis üks suuremaid kihelkondi. (Viirand, 2004) (Vt lisa 3.)

Kihelkonda rajati Järvamaa esimene kirik, mis sai eeskujuks paljude teiste Põhja-Eesti kirikute ehitusel. Ambla valla maadel Reinevere külas on mitmel korral viibinud ja selle kohta märkmeid teinud ka Läti Henrik. (Viirand, 2004)

1516. aastal asutati kiriku juurde Liivimaa ordumeister Wolter von Plettenbergi korraldusel kirikumõis, pastoraat aga 1877. aastal. (Raam, 1997)

Ambla kihelkonnas paiknes 30 mõisat – 1 kirikumõis, 19 rüütlimõisast peamõisat koos 7 kõrvalmõisaga ning 3 poolmõisat ja 17 kirikumõisat. (Eesti mõisaportaal)

2.1. Ambla kirikumõis

Kirikumõis oli kiriku maavaldusse kuuluv mõis, mida kasutasid kihelkonnavaimulikud oma ametiaja jooksul. Kirikumõis oli üldiselt aadlimõisast väiksem ning kitsamas mõttes võiski sinna kuuluda vaid pastori elamu – kirikla ehk pastoraat. Kirikla tagas pastorile piisava sissetuleku. (ENE 4, 1989)

Ambla kirik on Järvamaa vanim säilinud sakraalehitis, mis rajati tõenäoliselt 1250. aastate paiku Liivi ordu poolt maavalduste põhjapoolseimasse kihelkonda Taani halduspiirkonna vahetusse naabrusesse. (Raam, 1997)

Ambla kirik oli pühitsetud Neitsi Maarjale. Eristamaks Virumaa Maarja kirikust (Väike-Maarjast) nimetati Ambla kirikut Suur-Maarjaks, ladina keeles Ampla Maria, millest on tulnud praegune kohanimi Ambla. (Viirand, 2004)

Kirikumõisana oli Ambla väike. Tema hingekirjas oli 1835. aasta perekonnanimede paneku ajaks vaid 8 perekonda.

2.1.1. Ambla kirikumõisa perekonnanimed 1835.aastal

1. Attika
2. Johansohn
3. Jõgi
4. Kulli
5. Laulman
6. Mättas
7. Pimme
8. Rohhi

2.2. Käravete rüütlimõis

Käravete mõis (sks Kerrafer in Kirchpiel Ampla, Jerwen) asub Järvamaal Käravete alevikus. Käravete mõisaansamblisse kuuluvad hetkel 18. sajandi lõpul ehitatud ja 19. sajandi lõpus täiendatud klassitsistlik härrastemaja ning 19. sajandi II poolest pärit ait ja tall-tõllakuur. (Raam, 1997)

1652. aastast kuulus mõis ametlikult Baggenhufwudtide suguvõsale, täpne mõisa ehitusaasta ei ole kahjuks teada. 1696. aastal mõisad riigistati, alles peale Põhjasõda tagastati valdused endistele oamnikele. (Ambla valla koduleht)

1799. aastal läks mõis kreisimarssal ja krahv Robert Archibald Douglasele, meil harvaesineva Šotimaalt pärit aadliperekonna esindajale. (Encyclopaedia Britannica)

1818. aastal läks mõis omakorda Gustav Diedrich von Rehbinderi omandusse, kellele kuulusid ka mitmed teised mõisad Eestis (Udriku, Imastu jt). Edasi liikus Käravete mõis käest kätte, kuni viimasena kuulus eesti soost kaupmeestele Rumbergidele. (Särg, 2005)

2.2.1. Käravete rüütlimõisa perekonnanimed 1835.aastal

1. Alle	38. Ots
2. Allik	39. Orrawa
3. Alp	40. Pachmann
4. Arend	41. Prees
5. Arm	42. Purrmann
6. Asso	43. Rosenberg
7. Benmann	44. Renni
8. Benno	45. Rosmann
9. Bink	46. Ruk
10. Ehrt	47. Salis
11. Ekbaum	48. Saare
12. Elas	49. Serg
13. Elde	50. Sild
14. Enno	51. Silm
15. Herm	52. Sippa
16. Hinno	53. Smitteberg
17. Kaddak	54. Sonn
18. Kann	55. Surro
19. Kauba	56. Talw
20. Kassik	57. Tamm
21. Kesmann	58. Tõnso
22. Kikko	59. Tochwer
23. Klei	60. Toming
24. Kokka	61. Torm
25. Korm	62. Trakman
26. Kosk	63. Ustallo
27. Krass	64. Wadewitz
28. Kempo	65. Wannaro
29. Krohn	66. Weiner
30. Kiwwi	67. Wendriko
31. Laane	68. Wittig
32. Lauer	69. Wilas
33. Liiva	70. Wirk
34. Lotus	71. Wirgi
35. Luk	
36. Mikko	
37. Moon	

2.3. Raka rüütlimõis

Raka't (Racke,Rakkamois) on esmakordselt mainitud 1447. aastal. Viimaseks omanikuks oli Edmund Albrecht, kes siirdus 1939. aastal Saksamaale. Hiljem langes ta sõjavangi ning sealt pääsedes tuli tagasi Eestisse elama. Raka külas asus mõisnike erasurnuaed. Praegune Raka küla territoorium kujunes 1970ndal Raka küla, Saunaküla, Raka asunduse ja Prümli asunduse liitmisel. (Kultuurimälestiste Riiklik Register)

Raka mõisa varemed lasevad oletada, et tegemist oli keskmise suurusega puithoonega, millel oli mantelkorsten. Läheduses olid abihooned. Kahjuks säilinud ja muinsuskaitse alla võetud on vaid üksikud hoonete varemed ja jäljed hoonestusest. Ka mõisa park on väga vähe säilinud ja pigem aimatav. (Kultuurimälestiste Riiklik Register)

2.3.1. Raka mõisa perekonnanimed 1835.aastal

1. Amtoi	20. Mäson
2. Arroson	21. Mühlstein
3. Asto	22. Norm
4. Aunmann	23. Nädorp
5. Bötker	24. Orrmann
6. Erdmann	25. Pall
7. Huug	26. Paarson
8. Junker	27. Pentimal
9. Kaijwel	28. Punnapar
10. Kawrit	29. Rakwald
11. Klosterthal	30. Romet
12. Koch	31. Saarest
13. Kok	32. Saiback
14. Kuiberg	33. Sakser
15. Lang	34. Samra
16. Lasimer	35. Seir
17. Laulman	36. Siims
18. Lewott	37. Timler
19. Mäker	38. Watlang

3. Perekonnanimede analüüs, liigitamine, tulemused

3.1. Allikad, metoodika

Arvestades, kui väike on tegelikult meie rahvaarv, on erikujuliste perekonnanimede üldarv väga suur. Nimede etümoloogiline avamine on seega mahukas ja subjektiivne. Arvestada tuleb sellega, et kui seletada perekonnanimesid praeguse keele apellatiivsõnade tähenduse järgi, võib tulemus viia ka valele teele. Näiteks Lot(t) laseb selgitada 1. kui lõualott, 2. kui piibli isikunimi Lott, 3. lühend mängunimest loto. Perekonnaloo jälgimine näitab, et tegelikult on nimi tulnud aadli-perekonnanime Toll anagrammist. (Rajandi, Tarand, 1966)

Käesolev töö püüab analüüsida kolme mõisa hingekirjas olevate perekonnanimede päritolu. Analüüsi aluseks on võetud eelkõige Saareste liigitus tähendusest, keelelisest aspektist ja grammatikast lähtuvalt. Ambla, Käravete ja Raka perekonnanimede uurimiseks on allikmaterjalina kasutatud Ambla kihelkonna perekonnanimede panemise raamatut aastast 1835. Materjal on saadaval internetikeskkonnas Saaga. Lisaks on veel kasutatud pisteliselt personaalraamatut, sünnimeetrikat, kinnistusraamatut ja hingerevisjone. Abimaterjalina on kasutatud ka nn hingelehti, mis töö valmimise hetkel olid veel digitaliseerimata ning nendega oli võimalik tutvuda Ambla pastoraadis. Arvestada tuleb siiski töös ilmnevate probleemidega, kuna alusmaterjal on kohati lünklik, loetamatu ja mitmeti tõlgendatav. Seetõttu jääb autori analüüs siiski mingil määral subjektiivseks. Arvestada tuleb ka asjaolu, et perekonnanimede panemise raamatus ei olnud talude nimekirja. Seega talude nimede ja perekonnanimede kokkuviiimine ei ole täiel määral kontrollitav, eksimisvõimalus jääb alati.

Töö kolmandas osas esitatakse mõisate perekonnanimede võimalik seletus lähtuvalt Saareste liigitusest (Saareste, 1934). Selgitavas peatükis on perekonnanimed antud alfabeetilises järjekorras. Kolmandas osas on antud ka inimeste täielik loend lähtuvalt perekonnanimedest, mitte leibkondadest. Iga nime ees on revisjoniraamatu number. Kui ühe revisjoninumbri all on ühe ja sama perekonnanime vahel muu perekonnanimi, on nimed selguse eesmärgil ümber tõstetud. Nimede seletamisel on abimaterjalidena kasutatud eelkõige Kibbermanni, Kirodari, Koppeli „Eesti-saksa sõnaraamat“, „Väikese murdesõnastiku“ netiversiooni ja Eesti Keele Instituudi kohanimekartoteeki.

Andmete esitamisel on kasutatud lühendeid. Allikmaterjali saksakeelsed sugulust ja seisundit näitavad sõnad on tõlgitud eesti keelde. Kasutatud on järgmisi lühendeid: abik = abikaasa, naine; p = poeg; t = tütar, õ = õde. Perekonnanimede kirjaviis on jäänud muutmata.

3.2. Ambla perekonnanimede seletus

1. Allika < talunimest Allika
2. Johansohn < Johan+sohn (Juhani poeg)
3. Jõgi < jõgi : jõe
4. Kulli < talunimest Kulli
5. Laulman < laul + der Mann
6. Pimme < pime (adjektiiv)
7. Mättas < mätas : mäta
8. Rohhi < rohi : rohu

3.2.1. Ambla perekonnanimede liigitus

Kuna Ambla mõisa puhul on tegemist kirikumõisaga, siis on nimekirjas olevate perede arv väga väike. Eraldi on antud vaid kaheksa erinevat perekonnanime, mis on Ambla mõisaga seotud. Järgnevalt liigitatakse perekonnanimed tähendusest, keelelisest algupärast ja grammatilisest ehitusest lähtuvalt.

Kohanimelähtesed perekonnanimed, mis pärinevad

talunimedest (2): Allika, Kulli.

Isikunimelähtesed perekonnanimed, mis on tuletatud ristinimest (1): Johansohn.

Loodussõnavarast võetud perekonnanimed:

a) loodusjõud, geograafilised mõisted ja maastik (2): Jõgi, Mättas;

b) taimed ja nende osad (1): Rohhi.

Omadus, seisund ja hinnang ning abstraktsed mõisted perekonnanimena (2): Laulman, Pimme.

Keeleliselt jagunevad perekonnanimed järgnevalt:

a) eestikeelsed (6): Allika, Jõgi, Kulli, Pimme, Mättas, Rohhi;

b) eesti-saksa hübriidnimed (2): Johanson, Laulman;

Sõnaliigiliselt toimub jagunemine järgnevalt:

a) substantiivid (7): Allika, Johanson, Jõgi, Kulli, Laulman, Mättas, Rohhi;

b) adjektiivid (1): Pimme;

Käändevormidest on

a) nimetavas käändes (6): Johansohn, Jõgi, Laulman, Pimme, Mättas, Rohhi

b) omastavas käändes (2): Allika, Kulli

3.3. Käravete perekonnanimede seletus

1. Alle < talunimi Ale/ sks alle - kõik
2. Allik < talunimi Allika
3. Alp < alp : albi (edev)
4. Arend < ? vorm verbist arenema, arendama?
5. Arm < murdes sälk, aun (Amb)/ sks der Arm – käsi/ armastus, jumalaarm
6. Asso < ass : assi (vankritelg)
7. Benmann < ?
8. Benno < talunimi Penni
9. Bink < pink : pingi
10. Ehrt < sks die Ehre - au
11. Ekbaum < Ek? + der Baum - puu
12. Elas < elama (imperfekt verbist elama)
13. Elde < helde (adjektiiv)
14. Enno < talunimi Ennu
15. Herm < murdes erm – hirm (Amb)
16. Hinno < talunimi Innu
17. Kaddak < talunimi Kadaka/ kadakas : kadaka
18. Kann < kann : kannu; kann : kanni
19. Kauba < kaup : kauba
20. Kassik < talunimi Kaasiku
21. Kesmann < murdes kess – keskmine, keskmik (Amb) + der Mann
22. Kikko < kikas : kikka
23. Klei < talunimi Klein/ sks klein – väike
24. Kokka < talunimi Kokka/Koka
25. Korm < koorem : koorma, murdes karm : karme – mõru (Amb)
26. Kosk < kosk : kose
27. Krass < kraas : kraasi (tööriist)
28. Kempo < murdes kempo – kimp : kimbu (Amb)
29. Krohn < murdes kroon (Amb)
30. Kiwwi < kivi : kivi
31. Laane < talunimi Laane/laas : laane
32. Lauer < ?

33. Liiva < talunimi Liiva
34. Lotus < loodus : looduse/ lootus : lootuse
35. Luk < lukk : luku
36. Mikko < talunimi Miku
37. Moon < talunimi Moena/ moon : mooni/ moon : moona
38. Ots < talunimi Otsa
39. Orrawa < orav : orava
40. Pachmann < sks die Pacht – rent + der Mann
41. Prees < prees : preesi (sõlg)
42. Purrmann < puur : puuri/ sks pur – puhas, ehtne + der Mann
43. Rosenberg < sks die Rose – roos + der Berg – mägi=roosimägi
44. Renni < renn : renni/ sks rennen - jooksmata
45. Rosmann < sks das Ross – hobu, ratsu + der Mann
46. Ruk < rukis : rukki
47. Salis < murdes salised – kaevurakked (Amb)
48. Saare < talunimi Saare
49. Serg < särg : särje
50. Sild < sild : silla
51. Silm < silm : silma
52. Sippa < murdes sipp – pastel (Amb)
53. Smitteberg < sks die Mitte – keskpunkt, kese + der Berg - mägi
54. Sonn < sõnn : sõnni/ sks die Sonne – päike
55. Surro < imperatiiv verbist surema
56. Talw < talv : talve
57. Tamm < talunimi Tamme
58. Tõnso < talunimi Tõnise/Tõnikse
59. Tochwer < talunimi Tohvri
60. Toming < talunimi Toominga/ toomingas : toominga
61. Torm < torm : tormi
62. Trakman < sks der Trakt – maariba, tee + der Mann
63. Ustallo < talunimi Uustalu
64. Wadewitz < sks die Wade – säär + vits : vitsa
65. Wannaro < sks wann – millal, kunas + ro
66. Weiner < sks der Wein – vein/ sks weinen - nutma

67. Wendriko < ?
68. Wittig < sks wichtig - tähtis
69. Wilas < ?
70. Wirk < virk : virga
71. Wirgi < talunimi Võrgi/ virk : virga

3.3.1. Käravete perekonnanimede liigitus

Käravete mõisas pandi 1835. aastal talupoegadele 71 erinevat perekonnanime. Tähendust ei õnnestunud välja pakkuda neljale nimele. Neid perekonnanimesid tähendusest, keelelisest algupärast ning grammatilisest ehitusest lähtuvalt analüüsima ei hakata (kuigi nimede kirja pilt võib eesti või saksa keelele viidata). Seletusetu jäänud perekonnanimed on märgitud küsimärgiga (?) ning esitatud ka siin vaid kokkuvõtva loendina. Mitmete nimede puhul on võimalikud paralleelsed selgitused, sel juhul valisin tulemusanalüüsi jaoks esmase selgituse. Järgnevalt liigitatakse Käravete mõisas antud perekonnanimed lähtuvalt tähendusest.

Kohanimelähtesed perekonnanimed, mis pärinevad

talunimedest (21): Alle, Allik, Benno, Enno, Hinno, Kaddak, Kassik, Klein, Kokka, Laane, Liiva, Mikko, Moon, Ots, Saare, Tamm, Tochwer, Toming, Tõnso, Ustallo, Wirgi.

Loodussõnavarast ammutatud perekonnanimed:

a) loodusjõud, geograafilised mõisted ja maastik (5): Kosk, Kiwwi, Lotus, Talw, Torm;

b) taimed ja nende osad (3): Ruk, Rosenberg, Ekbaum;

c) loomanimed (4): Kikko, Orrawa, Serg, Sonn;

d) kehaosade nimetused (1): Silm.

Ametid ja elukutsed on olnud aluseks järgnevatele perekonnanimedele (2): Rosmann, Pachmann.

Esemed ja ained perekonnanimedena:

tarbeasjad (16): Arm, Asso, Bink, Kann, Kauba, Luk, Prees, Purrmann, Renni, Korm, Krass, Krohn, Salis, Sild, Sippa, Weiner.

Omadus, seisund ja hinnang ning abstraktsed mõisted perekonnanimena (15): Alp, Arend, Ehrt, Elar, Elde, Herm, Kesmann, Kempo, Smitteberg, Surro, Trakman, Wadewitz, Wannaro, Wittig, Wirk.

Perekonnanimed, mille tähendust ei õnnestunud leida (4): Benmann, Lauer, Wendriko, Wilas.

Perekonnanimed saab päritolukeele alusel jagada järgnevalt:

a) eestikeelsed (51): Alle, Allik, Alp, Arend, Arm, Asso, Benno, Bink, Elar, Elde, Enno, Herm, Hinno, Kaddak, Kann, Kauba, Kassik, Kikko, Klein, Kokka, Korm, Kosk, Krass, Kiwwi, Laane, Liiva, Lotus, Luk, Mikko, Moon, Ots, Orrawa, Prees, Renni, Ruk, Saare, Serg, Sild, Silm, Sippa, Surro, Talw, Tamm, Tõnso, Tochwer, Toming, Torm, Ustallo, Wirgi, Wirk;

b) saksakeelsed (12): Ehrt, Ekbaum, Sonn, Rosenberg, Rosmann, Pachmann, Weiner, Lauer, Purmann, Smitteberg, Trakman, Wittig;

c) eestipäraseid mugandused saksakeelsetest sõnadest (2): Krohn; Wannaro;

d) eesti-saksa hübriidnimed (2): Kesmann; Wadewitz.

Sõnaliikidest on suurem osa Käravete mõisa perekonnanimedest

a) substantiivsed (59): Alle, Allik, Arm, Bink, Benno, Enno, Hinno, Kaddak, Kassik, Kempo, Klein, Kokka, Laane, Liiva, Mikko, Moon, Ots, Saare, Tamm, Tochwer, Toming, Tõnso, Ustallo, Wirgi, Sippa, Kosk, Kiwwi, Lotus, Talw, Torm, Ruk, Kikko, Orrawa, Serg, Asso, Bink, Kann, Kauba, Luk, Prees, Renni, Korm, Krass, Sild, Herm, Sonn, Rosenberg, Ekbaum, Rosmann, Pachmann, Weiner, Lauer, Ehrt, Purmann, Smitteberg, Trakman, Krohn, Kesmann, Wadewitz;

b) adjektiivid (4): Alp, Elde, Wirk, Wittig;

c) verbivorm (3): Arend, Elar, Surro;

d) adverb (1): Wannaro.

Käändevormidest on

a) nimetavas käändes (56): Alp, Alle, Allik, Arm, Benno, Elde, Enno, Herm, Hinno, Kaddak, Kassik, Kempo, Klein, Mikko, Moon, Ots, Tamm, Tochwer, Toming, Tõnso, Ustallo, Wirgi, Kosk, Kiwwi, Lotus, Talw, Torm, Ruk, Kikko, Salis, Serg, Silm, Asso, Bink, Kann, Luk, Prees, Korm, Krass, Sild, Sonn, Rosenberg, Ekbaum, Rosmann, Pachmann, Weiner, Lauer, Ehrt, Purmann, Smitteberg, Trakman, Krohn, Kesmann, Wadewitz; Wirk, Wittig;

b) omastavas käändes (8): Kokka, Laane, Liiva, Saare, Sippa, Orrawa, Kauba, Renni;

c) muus vormis (4): Arend, Elar, Surro, Wannaro;

3.4. Raka mõisa perekonnanimede seletus

1. Amtoi < sks das Amt - amet
2. Arroson < talunimi Aru +der Sohn~son
3. Asto < ?
4. Aunmann < aun : auna + der Mann
5. Bötker < sks der Böttcher - püttsepp
6. Erdmann < sks die Erde – muld + der Mann
7. Huug <?substantiivne vorm verbist huugama – lõõmama (Amb)
8. Junker < sks der Junker – junker, maaomanik
9. Kaijwel < kaiv – kaev (Amb), kaevul
10. Kawrit < ?
11. Klosterthal < sks das Kloster
12. Koch < sks der Koch - kokk
13. Kok < kokk : koka
14. Kuiberg < ?
15. Lang < sks lang - pikk
16. Lasimer < ?
17. Laulman < laulu : laulu + der Mann
18. Lewott < ?
19. Mäker < mäger : mägra
20. Mäson < sks die Mass – mõõt, kann/murdes mäss – sassis, sasipundar
+ der Sohn~son
21. Mühlstein < sks die Mühlstein - veskikivi
22. Norm < norm : normi
23. Nädorp < sks näher – lähem + sks das Dorf - küla
24. Orrmann < talunimi Oru/ sks die Ohr – kõrv + der Mann
25. Pall < pall : palli
26. Paarson < paar : paari + der Sohn~son
27. Pentimal < talunimi Pent – Penti maal
28. Punnapar < punane : punase + der Bart = punahabe
29. Rakwald < kohanimi Raka + sks der Wald - mets
30. Romet < ?
31. Saarest < talunimi Saare

32. Saibuck < skspärane mugand sõnast saepukk (eestindatud variant eksisteerib ka praegusel hetkel)
33. Sakser < saks : saksa
34. Samra < sks der Sammler – koguja, korjaaj
35. Seir < ? variant sõnast suur?
36. Siims < nimest Siim + s
37. Timler < sks die Stimme - hääl
38. Watlang < murdes vatlane (täisvillane) + lang (lõng)

3.4.1. Raka perekonnanimede liigitus

Kohanimelehtsed perekonnanimed, mis pärinevad

a) talunimedest (4): Arroson; Orrmann, Pentimal, Saarest;

b) küla- ja muudest kohanimedest (1): Rakwald.

Isikunimelehtsed perekonnanimed, mis on tuletatud ristinimest (1): Siims.

Loodussõnavarast pärinevad perekonnanimed:

a) loodusjõud, geograafilised mõisted ja maastik (1): Erdmann;

b) loomanimed (1): Mäker.

Ametitest ja elukutsetest tulenevad perekonnanimed (5): Bötker, Junker, Koch, Kok, Samra.

Esemed ja ained perekonnanimedena (9): Aunmann, Kaijwel, Klosterthal, Mäson, Mühlstein, Norm, Pall, Saibuck, Seir.

Omadus, seisund ja hinnang ning abstraktsed mõisted perekonnanimena (9): Amtoi, Huug, Lang, Nädorp, Paarson, Punnabar, Timler, Watlang, Laulman.

Hõimu, rahvuse või riigi nimest tulnud perekonnanimi (1): Sakser.

Perekonnanimed, mille tähendust ei õnnestunud leida (6): Asto, Kawrit, Kuiberg, Lasimer, Lewott, Romet.

Perekonnanimed saab päritolukeele alusel jagada järgnevalt:

a) eestikeelsed (13): Huug, Kaijwel, Kok, Mäker, Norm, Pall, Pentimal, Saarest, Saibuck, Sakser, Seir, Siims, Watlang;

b) saksakeelsed (8): Amtoi, Bötker, Erdmann, Junker, Klosterthal, Koch, Lang, Mühlstein;

c) eestipäraseid mugandusi võõrkeelsetest sõnadest (8): Arroson, Mäson, Nädorp, Paarson, Punnabar, Samra, Timler, Laulman;

d) eesti-saksa hübriidnimed (3): Aunmann, Orrmann, Rakwald.

Sõnaliikidest on perekonnanimedest

a) substantiivsed (30): Amtoi, Arroson, Aunmann, Bötker, Erdmann, Huug, Junker, Kaijwel, Klosterthal, Koch, Kok, Laulman, Mäker, Mäson, Mühlstein, Norm, Nädorp, Orrmann, Pall, Paarson, Punnabar, Rakwald, Saarest, Saibuck, Sakser, Smara, Seir, Siims, Timler;

b) adjektiivsed (1): Lang;

c) muud (1): Pentimal.

Käändevormidest on

a) nimetavas käändes perekonnanimesid (29): Amtoi, Arroson, Aunmann, Bötker, Erdmann, Huug, Junker, Klosterthal, Koch, Kok, Lang, Laulman, Mäker, Mäson, Mühlstein, Norm,

Nädrop, Orrmann, Pall, Paaron, Punnabar, Rakwald, Saibuck, Sakser, Samra, Seir, Siims,
Timler, Watlang;

b) muus käändes (3) : Kaijwel, Pentimal, Saarest.

3.5. Tulemused

3.5.1. Ambla mõisa tulemused

Ambla mõisas on antud vaid 8 perekonnanime. Neist said seletuse kõik. Nimelist algupära oli 3 (ehk ~37,5%), mittenimelist oli 5 (ehk ~62,5%). Nimelise algupäraga perekonnanimed jagunevad kohanimelähteseks – talunimedest tuletatud – 2 ja isikunimest tuletatuks 1. Suuremaid järeldusi on raske teha nimede vähesuse tõttu. Vt lisa 4. joonis 1.

MITTENIMELIST algupära (ehk apellatiivset) on 5. Neist loodussõnavarast pärineb 3 (ehk 60%), need omakorda jagunevad loodusjõudude sõnavarast kaks (ehk ~66,7%) ja taimedest 1 (ehk ~33,3%) pärinevateks nimedeks.

Ülejäänud perekonnanimed kuuluvad Ambla mõisas omaduse, seisundi ja hinnangu ning abstraktsete mõistete alla – nimelt 2 (ehk 40%).

Päritolukeele järgi on Amblas antud 6 eestikeelset perekonnanime (ehk 75%) ja 2 eesti-saksa hübriidnime (ehk 25%). Vt lisa 4. joonis 2.

Sõnaliikidest on 7 perekonnanime 8-st substantiivsed (ehk ~87,5%), adjektiive on 1 (ehk ~12,5%). Vt lisa 4. joonis 3.

Käändevormidest on kõige rohkem nimetavas käändes nimesid – 6 (ehk 75%). Omastavas käändes on 2 nime (ehk 25%). Vt lisa 4. joonis 4.

3.5.2. Käravete mõisa tulemused

Käravete mõisas anti 71 perekonnanime. Neist jäid seletamata 4 (ehk ~5,6%). Seega vaatluse alla tulevad 67 nime (ehk ~94,4%). Nimelise algupäraga on 21 nime (ehk ~31,2%). Neist kõik (ehk 100%) on tuletatud talunimedest. Talunimedede eelistamine on siinkohal ilmselge. Huvitaval kombel ei leidunud ühtegi isikunimest tuletatud nime.

Apellatiivse päritoluga perekonnanimesid on 46 (ehk ~68,6%). Apellatiivse päritoluga sõnadest moodustab suure rühma loodusega seotud nimed – 13 (ehk ~28,3%). Neist taimedelt ja nende osadelt pärinevad 3 nime (ehk ~23,1%), loomadelt 4 (ehk ~30,7%) ja kehaosadelt

1 (ehk ~7,7%), kõige rohkem nimesid tuleneb loodusjõududest, pinnavormidest – 5 nime (ehk ~38,5%).

Veelgi mahukama rühma moodustavad esemetega seotud perekonnanimed – 16 (ehk ~34,8%). Üsna samaväärsed on omaduste, seisundite, hinnangute ja abstraktsete mõistetega seotud nimed – 15 (ehk ~32,6%). Ametite ja elukutsetega on seotud 2 nime (ehk ~4,3%). Vt lisa 4. joonis 5.

Kärvetel on antud päritolukeele alusel kõige rohkem eestikeelseid perekonnanimesid – 51 (ehk ~76,1%). Teisel kohal on saksakeelsed perekonnanimed – 12 (ehk ~17,9 %). Eestipäraseid mugandusi on 2 (ehk 3%) ja eesti-saksa hübriidnimesid samuti 2 (ehk 3%). Vt lisa 4. joonis 6.

Sõnaliikidest on substantiivseid 59 (ehk ~86,6%), adjektiivseid 4 (ehk ~5,6%). 3 perekonnanime (ehk ~4,5%) on tuletatud verbidest ja esineb ka 1 adverb (ehk ~3,3%). Vt lisa 4. joonis 7.

Käänetest on kõige populaarsem nimetav – 56 nime (ehk ~83,6%). Omastavas käändes on 8 nime (ehk 12%) ja muus käändes 4 nime (ehk ~5,6%). Vt lisa 4. joonis 8.

3.5.3. Raka mõisa tulemused

Raka mõisas anti 38 perekonnanime. Neist jäi kahjuks tundmatu algupäraga 6 (ehk ~15,8%). Vaatluse all on seega 32 nime (ehk ~84,2%). Nimelise algupäraga perekonnanimesid oli 6 (ehk ~18,6%). Neist omakorda 4 pärinesid talunimedest (ehk ~66,6%), 1 muust kohanimest (ehk ~16,7%) ja 1 isikunimest (ehk ~16,7%).

Ka loodusega seotud nimesid on Rakas vähe antud – vaid 2 (ehk ~9,1%). Neist 1 on seotud loodusjõududega ja 1 loomanimedega. Kõige rohkem pärineb nimesid omaduste, seisundite, hinnangute ja abstraktsete mõistetega seotult – 9 (ehk ~27,1%) ja samuti esemete-ainetega seotult – 9 (ehk ~27,1%). Ametitest pärineb 5 nime (ehk ~15,6%) ja teised hõimud, rahvad on esindatud 1 nimega (ehk ~2,5%). Vt lisa 4. joonis 9.

Päritolukeelelt on kõige rohkem Rakas antud eestikeelseid nimesid – 13 (ehk ~40,6%). Saksakeelseid – 8 – (ehk 25%) ja eestipäraseid mugandusi – 8 – (ehk 25%) on antud võrselt. Eesti-saksa hübriidnimesid on 3 (ehk ~9,4%). Vt lisa 4. joonis 10.

Sõnaliikidest on kõige rohkem esindatud substantiivid – 30 (ehk ~93,6%). Adjektiivseid nimesid on 1 (ehk ~3,2%) ja muus vormis esineb samuti 1 (ehk ~3,2%). Vt lisa 4. joonis 11.

Käänetest on kõige rohkem esindatud nimetav – 29 nime (ehk ~90,6%). Muus käändes on 3 nime (ehk ~9,4%). Vt lisa 4. joonis 12.

Kokkuvõte

Käesolevas töös vaadeldi 1835. aasta seisuga Ambla kihelkonna kolmes mõisas antud perekonnanimesid. Töö eesmärgiks oli tutvustada lühidalt põhjuseid, miks perekonnanimed anti ning püüda selgitada nimede algupära.

Töö koosneb kolmest osast, milles esimeses kirjeldatakse perekonnanimedele eelnevat aega ning selgitatakse põhjuseid, miks ikkagi perekonnanimed kohustuslikuks tehti.

Teises osas tutvustatakse kolme Ambla kihelkonna mõisa ning tuuakse välja 1835. aastal antud perekonnanimede nimistu.

Kolmandas osas antakse perekonnanimede liigituse võimalusi ning vaadeldakse Ambla, Käravete ja Raka mõisate perekonnanimede algupära. Alusmaterjaliks kasutatakse eelkõige Ambla kihelkonna perekonnanimede panemise raamatut, kõrvutatakse seda pastoraadis kättesaadavate hingelehtega. Abiks on ka muud erinevad arhiivimaterjalid. Väga suureks abiks on Eesti Keele Instituudi kohanimekartoteek, mis aitab perekonnanimesid kõrvutada talunimedega.

Perekonnanimedega kaasneb ka nende liigitus, et oleks võimalik tulemusi võrrelda. Liigitus esitatakse nii ennistähenduse, aluskeele, sõnaliigi kui käände järgi.

Kokku on kolme mõisa peale uuritud 117 nime, nendest seletuseta jääb kahjuks 10. Seletuse saanud nimedest on nimelise algupäraga 30 nime ja apellatiivse algupäraga 77 nime. Apellatiivsetes perekonnanimedes oli üsna tasavägiselt esemete ja omaduste, seisundite, hinnangute ning abstraktsete mõistete nimetuste kasutamist.

Keeleliselt on ilmselgelt eelistatud eestikeelseid nimesid, tervelt 70 nime. Saksakeelseid nimesid oli 20, mugandusi ja hübriidnimesid 17.

Sõnaliigiti esineb kõige rohkem substantiive.

Seega võib öelda, et nimede panemise ajal eelistati eestikeelseid apellatiivseid nimetavas käändes lihtnimesid.

Kirjandus

Eesti ajalugu IV. Põhjasõjast pärisorjuse kaotamiseni 2003. Peatoimetaja S.Vahtre. Tartu : Ilmamaa.

Eesti arhitektuur 3. Harjumaa, Järvamaa, Raplamaa, Lääne-Virumaa, Ida-Virumaa 1997. Üldtoim. Villem Raam. Tallinn : Valgus.

EE = Eesti Entsüklopeedia 5.köide, konj-lõuna 1990. Peatoimetaja Ü.Kaevats. Tallinn : Valgus.

Eisen, Matthias Johann 1921. Sugunimede tekkimine. Eestlasele eesti nimi. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused II. Tartu, lk 9–15.

ENE = Eesti Nõukogude Entsüklopeedia 1. köide, A–cent 1985. Peatoimetuse kolleegium Gustav Naan jt. 2. trükk. Tallinn : Valgus.

ENE=Eesti Nõukogude Entsüklopeedia 4.köide, ist-koni 1989. Peatoimetuse kolleegium Gustav Naan jt. Tallinn : Valgus.

Henno, Kairit 2000. Eesti priinimed. Jaani kihelkond, Tallinn : Eesti Keele Sihtasutus.

Kann, Kallista, Kibbermann, Elisabeth, Kibbermann, Feliks, Kirotar, Salme 1987. Eesti-saksa sõnaraamat. Tallinn : Valgus.

Kettunen, Lauri 1921. Nimede valik ja soetamine. Akadeemiline Emakeele Selts, Tartu.

Loorits, Oskar 1921. Eesti perekonnanimede kirjutamisest. Eestlasele eesti nimi. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused II. Tartu, lk 42–45.

Must, Aadu 2000. Eestlaste perekonnaloo allikad, Tartu : Kleio

Rajandi, Edgar, Helmut Tarand 1966a. Meie perekonnanimede liigitamisest ja seletamisest. Keel ja Kirjandus 7, 393–402.

Rajandi, Edgar, Helmut Tarand 1966b. Perekonnanimedest ja nende uurimise ülesannetest. Keel ja Kirjandus 4, 226–231.

Saareste, Andrus 1934. Pilk eesti nüüdseile perekonnanimedele. Äratrükk EÜS album X-st. Tartu : Akadeemilise Kooperatiivi Kirjastus.

Saareste, Andrus 1935. Eesti liignimedest varemalt, nüüd ja tulevikus. Äratrükk ERK nr 9/10, Tartu : Eesti Rahvuslaste Klubi Kirjastus.

Sakk, Ivar 2002. Eesti mõisad. Reisijuht. Tallinn : Sakk & Sakk OÜ, EVG Print.

Särg, Alo 2005. Järvamaa mõisad ja mõisnikud. Tallinn : Argo.

Tiik, Leo 1987. Perekonnanimede panekust Eestimaa talurahvale 1835. aastal. Keel ja Kirjandus 2, 83–88.

Viirand, Tiiu 2004. Eestimaa. Kultuurituristi teejuht. Tallinn : Kunst.

Veebipõhine materjal

Ambla valla koduleht. Kättesaadav <http://ambla.ee/>. Vaadatud 19.06.2014.

American libraries. Available Materialien zu einer Geschichte der Landgüter Livlands. Vaadatud 20.06.2014.

Eesti keele seletav sõnaraamat. Kättesaadav <http://www.eki.ee/dict/ekss>. Vaadatud 29.06.2014

Eesti mõisaportaali. Kättesaadav www.mois.ee/kihel/ambla.shtml. Vaadatud 21.06.2014.

Encyclopaedia Britannica. Available <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/170145/Archibald-Douglas-4th-earl-of-Douglas>. Vaadatud 21.06.2014.

Erelt, Mati. Erelt. Tiiu. Ross, Kristiina 2007. Eesti keele käsiraamat. Kättesaadav www.eki.ee. Vaadatud 20.06.2014.

Jaago, Tiiu 1997. Perepärimus. Alaosa: IV - V. Sotsiaaljalugu ja perepärimus. Rahvaluule ülemastme kursus, Tartu. Kättesaadav <http://www.folklore.ee/rl/folkte/pere/>. Vaadatud 15.06.2014.

Kultuurimälestiste riiklik register. Kättesaadav <http://register.muinas.ee/> Vaadatud 28.06.2014.

Lihwlandi-ma Tallorahwa Seadus. Essimenne-Kolmas jaggu. Kättesaadav www.digar.ee. Vaadatud 15.06.2014

Väike murdesõnastik. Toimetanud Valdek Pall. Kättesaadav <http://www.eki.ee/dict/vms/>.
Vaadatud 29.06.2014.

Arhiivimaterjal

KNAB = Eesti Keele Instituudi kohanimeandmebaas. Kättesaadav
http://www.eki.ee/knab/khk_yld.jpg. Vaadatud 25.06.2014

EAA = Eesti Ajalooarhiiv, f 1864, n 2, s VIII-147. Ambla kihelkonna perekonnanimede
panemise raamat. Vaadatud 25.06.2014.

Eesti Keele Instituudi kohanimekartoteek. Kättesaadav
<http://heli.eki.ee/kohanimed/index.php?t=1>. Vaadatud 25.06.2014.

KNAB = Eesti Keele Instituudi kohanimeandmebaas. Kättesaadav
http://www.eki.ee/knab/khk_yld.jpg. Vaadatud 20.06.2014.

Rahvusarhiiv. Kättesaadav http://www.eha.ee/fondiloend/frames/fond_prop.php?id=3023.
Vaadatud 20.06.2014.

Summary

We all have names and thus have an opportunity to leave a trace for the next generations. This is our „business card“ that we carry with us through time. Nevertheless, Estonians have not always had or used their family names. Estonians got their family names only after the reforms of 1830s which liberated first the serfs in Livonia and then in Estonia. This resulted with the necessity for better identification of people.

This Bachelor thesis is dedicated to the research of the family names of three manors of Ambla parish – Ambla church manor, Käravete and Raka knight manors in 1835.

The thesis consists of theoretical and practical parts. More precisely, it is divided into three parts where part one deals with the pre-surname time and gives an explanation why surnames were made compulsory.

The second part introduces the three observed manors in Ambla parish and provides the list of surnames given in 1835.

The third part deals with the possibilities for the classification of surnames, as well as the origin of the surnames in Ambla, Käravete and Raka manors. As the surnames given in 1835 have to be classified on some agreed grounds, the classification is also provided in part three.

The practical part gives a further investigation into the surnames of the manors mentioned above. The source used for this is the book on giving surnames in Ambla parish (EAA.1864.2.VIII-147; 1835), which has been checked against the church records of Ambla rectory. Other archive materials have also been used, including the files of The Institute of the Estonian Language on place names, which helped to check the surnames against names of farms. Thus an attempt to explain the meaning of the names has been made, as well as to categorize them.

All in all, 117 names have been studied, out of which 10 unfortunately remained without an explanation. Out of the surnames that were explained 30 originate from names and 77 are of appellative origin. The appellative surnames, in fairly equal proportions, refer to various objects, conditions, judgements and abstract concepts.

What concerns languages, Estonian names have clearly been preferred, a whole 70 of the names studied were of Estonian origin. There were 20 German names and 17 adaptations or hybrid names.

As for parts of speech, nouns clearly prevailed.

In conclusion it can be said that when giving people surnames Estonian appellative simple names in nominative case were preferred.

Lisa 1. Perekonnanimede täielik loend

Perekonnanimede täielikus loendis on rõhk perekonnanimedel ja nende kandjatel, seetõttu on numeratsioon nimepõhine, mitte leibkondadel baseeruv.

Kasutatud on vajaduse korral lühendeid, täpsustamaks tuvastatud sugulusastet (alati ei ole see kahjuks ka mõistetav).

Lisa 1. 1. Ambla mõisa perekonnanimede täielik loend

Revisjoni nr	Perekonnanimi ja nime saanud isikud	
	Mehed	Naised
1.	JOHANSOHN	
	Hans Johansohn	abik. Kreta Johansohn
		t. Rosalie Johansohn
2.	KULLI	
	Peäro Kulli	abik. Ann Kulli
		t. Jula Kulli
		t. Marri Kulli
		t. Ann Kulli
3.	JÕGI	
	Kristian Jõgi	abik. Marri Jõgi
		t. Madli Jõgi
		t. Lena Jõgi

4.	LAULMAN	
	Jakob Laulman	
5.	PIMME	
	Juhhan Pimme	
6.	ATTIKA	
		Marri Attika
7.	MÄTTAS	
		Madli Mättas
8.	ROHHI	
		Ann Rohhi

Lisa 1. 2. Käravete mõisa perekonnanimede täielik loend

Revisjoni	Perekonnanimi ja nime saanud isikud	
nr		
	Mehed	Naised

MÕISARAHVAS

1.	HERM	
	Hans Herm	abik. Krõõt
2.	BUK	
	Hans Buk	abik. Maij Buk
	p. Wilhelm	

	p. Carel	
	p. Sander	
	p. Jürrij	
3.	ENNO	
	Jürrij Enno	abik. Marrij Enno
	Maddis Enno	t. Ann Enno
4.	BENMAN	
	Thomas Benman	
	p. Juhan Benman	
	Jacob Bennman	abik. Marrij Benmann
	p. Jaan Benmann	
	p. Jacob Benmann	
	p. Mart Benmann	
5.	WIRK	
		Kaij Wirk
6.	ARM	
		Marrij Arm
		t. Ann Arm
TALUPOJAD		
7.	USTALLO	
	Ado Ustallo	Krõõt Ustallo

		t. Madlij Ustallo
8.	WEINER	
	Kristofer Weiner	abik. Anne Weiner
		t. Aino Weiner
		t. Lena Weiner
9.	WADEWITZ	
	Mart Wadewitz	Marrij Wadewitz
	p. Wilhelm Wadewitz	
	Carel Wadewitz	
10.	ALLIK	
	Maddis Allik	
	p. Hans Allik	t. Liso Allik
	p. Maddis Allik	t. Kaij Allik
	p. Mart Allik	
	p. Jacob Allik	
11.	KOKKA	
	Maddis Kokka	abik. Leno Kokka
	p. Alexander Kokka	t. Ann Kokka
	p. Maddis Kokka	t. Leno Kokka
	p. Jaan Kokka	Alexandri abik. Eeva Kokka
		t. Marrij Kokka
	Jacob Kokka	abik. Annij Kokka
	Carel Kokka	abik. Ann Kokka

		t. Maij Kokka
	p. Jaan Kokka	
	p. Maddis Kokka	abik. Maij Kokka
	p. Jaan Kokka	t. Ann Kokka
		t. Leno Kokka
		t. Marrij Kokka
12.	KAUBA	
	Maddis Kauba	abik. Ann Kauba
	Juhan Kauba	t. Jula Kauba
	p. Jacob Kauba	t. Krõõt Kauba
		t. Maij Kauba
		Juhani abik. Marrij Kauba
13.	LOTUS	
	Mihkel Lotus	
	Mart Lotus	abik. Maij Lotus
	Anton Lotus	abik. Eeva Lotus
		t. Marrij Lotus
		t. Grõõt Lotus
14.	TÕNSO	
		ema Eeva Tõnso
	Tõnno Tõnso	abik. Marrij Tõnso
	p. Maddis Tõnso	t. Eeva Tõnso
	p. Tõnno Tõnso	t. Marij Tõnso

	Jaan Tõnso	t. Eltz Tõnso
	Jacob Tõnso	t. Madlij Tõnso
		Jaani abik. Madlij Tõnso
		Jacobi abik. Eltz Tõnso
15.	EHRT	
	Juhan Ehrt	abik. Leno Ehrt
		t. Ann Ehrt
16.	TOCHWER	
	Maddis Tochwer	abik. Maij Tochwer
		t. Jula Tochwer
	Kristo Tochwer	abik. Kaij Tochwer
		t. Maij Tochwer
17.	TOMING	
	Jacob Toming	abik. Leno Toming
	Mart Toming	abik. Leno Toming
	p. Maddis Toming	abik. Grõõt Toming
	Maddise p. Maddis	t. Ann Toming
	p. Gustav Toming	
	p. Mart Toming	
	p. Jacob Toming	abik. Marrij Toming
	Jacobi p. Maddis	t. Maij Toming
	Jacobi p. Mart	t. Marrij Toming
	Jacobi p. Tõnno	

	p. Jaan Toming	
	Thomas Toming	abik. Liso Toming
		t. Marrij Toming
18.	SIPPA	
	Alexander Sippa	Leno Sippa
	p. Maddis Sippa	Maij Sippa
	p. Jacob Sippa	
	p. Hans Sippa	
19.	ROSENBERG	
	Maddis Rosenberg	abik. Ann Rosenberg
	p. Mihkel Rosenberg	t. Jula Rosenberg
	p. Tõnnis Rosenberg	t. Leno Rosenberg
	p. Maddis Rosenberg	
	Hans Rosenberg	abik. Marrij Rosenberg
		t. Ann Rosenberg
		t. Leno Rosenberg
20.	TRAKMANN	
	Wilhelm Trakmann	abik. Marrij Trakmann
	p. Mart Trakmann	t. Leno Trakmann
	Jaak Trakmann	abik. Anno Trakmann
21.	KIWWI	
	Juhan Kiwwi	abik. Leno Kiwwi
		t. Marrij Kiwwi

		t. Leno Kiwwi
		t. Ann Kiwwi
22.	MIKKO	
	Maddis Mikko	abik. Leno Mikko
		t. Ann Mikko
		t. Leno Mikko
		t. Marrij Mikko
23.	BINK	
	Jaak Bink	abik. Ann Bink
	p. Gustav Bink	t. Leno Bink
		t. Madlij Bink
		Gustavi abik. Maij Bink
24.	WIRGI	
	Jaan Wirgi	abik. Marrij Wirgi
	p. Tõnno Wirgi	
	p. Jaan Wirgi	
25.	SILD	
	Tõnnis Sild	abik. Grõõt Sild
	p. Juhan Sild	t. Leno Sild
		t. Marrij Sild
		t. Grõõt Sild
26.	SALIS	
	Gustav Salis	

27.	OTS	
	Maddis Ots	abik. Leno Ots
	p. Jacob Ots	
	p. Hans Ots	
28.	KOSK	
	Jacob Kosk	abik. Grõõt Kosk
	p. Jürrij Kosk	abik. Marrij Kosk
		t. Grõõt Kosk
		t. Kaij Kosk
	p. Mart Kosk	abik. Leno Kosk
		t. Maij Kosk
29.	KROHN	
	Hans Krohn	abik. Leno Krohn
	p. Jacob Krohn	t. Marrij Krohn
	p. Hans Krohn	t. Maij Krohn
	p. Juhan Krohn	t. Leno Krohn
	Jaan Krohn	abik. Marrij Krohn
	p. Hindrich Krohn	t. Leno Krohn
	p. Hans Krohn	t. Marrij Krohn
	p. Mart Krohn	Mardi abik. Marrij Krohn
		t. Maij Krohn
		t. Leno Krohn
	Joseph Krohn	Josephi abik. Maij Krohn

		t. Aino Krohn
30.	PACHMANN	
	Jacob Pachmann	abik. Grööt Pachmann
	p. Juhan Pachmann	t. Leno Pachmann
	p. Jaan Pachmann	
	p. Tõnno Pachmann	
	p. Hans Pachmann	
31.	ORRAWA	
	Jürrij Orrawa	abik. Nora Orrawa
		t. Jula Orrawa
		t. Liso Orrawa
32.	ELAS	
	Sander Elas	abik. Kaij Elas
		t. Madlij Elas
	Tõnno Elas	
	p. Maddis Elas	t. Marrij Elas
33.	WITTIG	
	Jürrij Wittig	abik. Madlij Wittig
	Eeva p. Maddis Wittig	t. Eeva Wittig
34.	TORM	
	Sander Torm	
35.	PREES	
		Maij Prees

36.	ASSO	
	Jaan Asso	abik. Ann Asso
	p. Berend Asso	t. Marrij Asso
		t. Kaij Asso
37.	WANNARO	
	Michel Wannaro	abik. Jula Wannaro
	p. Jaan Wannaro	t. Grööt Wannaro
	p. Hindrich Wannaro	
	p. Juhan Wannaro	Juhani abik. Leno Wannaro
	p. Sander Wannaro	
38.	PURRMANN	
	Joseph Purрман	abik. Madlij Purрман
	p. Jürrij Purрман	
39.	KEMPO	
	Jürrij Kempo	abik. Marrij Kempo
	p. Gustav Kempo	t. Madlij Kempo
	p. Jürrij Kempo	Gustavi abik. Leno Kempo
	p. Jaan Kempo	
	Leno p. Jacob Kempo	
40.	KASSIK	
	Mart Kassik	abik. Anne Kassik
	p. Jaan Kassik	Jaani abik. Madlij Kassik
	Jaani p. Hans Kassik	

	Jaani p. Jürrij Kassik	
	Jaani p. Juhan Kassik	
41.	TALW	
	Jacob Talw	abik. Leno Talw
	p. Wilhelm Talw	
	p. Jaan Talw	
42.	BESMANN	
	Mart Besmann	abik. Marrij Besmann
		t. Maij Besmann
	p. Jacob Besmann	Jakobi abik. Madlij Besmann
		t. Leno Besmann
	p. Mart Besmann	Mardi abik. Maij Besmann
		t. Kaij Besmann
	p. Hans Besmann	Hansu abik. Kaij Besmann
	p. Ado Besmann	
43.	SILM	
		Leno Silm
44.	KANN	
		Marrij Kann
45.	WILAS	
	Hindrich Wilas	abik. Maij Wilas
	p. Gustav Wilas	t. Kaij Wilas
	p. Jacob Wilas	

46.	AREND	
	Jacob Arend	abik. Eeva Arend
	p. Gustav Arend	t. Eeva Arend
47.	ALLE	
	Hans Alle	abik. Marij Alle
	p. Sander Alle	t. Ann Alle
	p. Jacob Alle	
48.	WENDRIKO	
		Eltz Wendriko
49.	KESMANN	
	Jacob Kesmann	abik. Grõõt Kesmann
		t. Marrij Kesmann
50.	SONN	
	Tõnno Sonn	abik. Marrij Sonn
	Hans Sonn	
51.	BENNO	
	Jacob Benno	abik. Ann Benno
	p. Gustav Benno	t. Ann Benno
	p. Kristo Benno	
	p. Anton Benno	
	p. Priidik Benno	
52.	KORM	
	Maddis Korm	abik. Leno Korm

	Berend Korm	abik. Leno Korm
	p. Hans Korm	t. Liso Korm
53.	SMITTEBERG	
	Hans Smitteberg	abik. Marrij Smitteberg
	Kristian Smitteberg	t. Marrij Smitteberg
	Juhan Smitteberg	
	Gustav Smitteberg	abik. Ann Smitteberg
		Leno Smitteberg
54.	HINNO	
		Marrij Hinno
55.	LIIVA	
	Hans Liiva	abik. Leno Liiva
	p. Hindrich Liiva	
	p. Maddis Liiva	
56.	SERG	
		Kaddrij Serg
57.	KIKKO	
	Mart Kikko	abik. Marrij Kikko
	p. Jacob Kikko	Jacobi abik. Leno Kikko
	p. Mart Kikko	t. Ann Kikko
		Mardi t. Marrij Kikko
		Mardi t. Grööt Kikko
58.	ALP	

	Maddis Alp	abik. Madlij Alp
	p. Gustav Alp	
	p. Sander Alp	
	p. Jaan Alp	
59.	LAUER	
		Marrij Lauer
60.	SAARE	
	Jaan Saare	abik. Truuta Saare
		t. Jula Saare
		t. Marrij Saare
61.	BENNI	
	Jürrij Benni	abik. Maij Benni
		t. Leno Benni
62.	TAMM	
	Tõnno Tamm	abik. Grõõt Tamm
	p. Hans Tamm	t. Grõõt Tamm
	p. Joseph Tamm	t. Kaij Tamm
	p. Tõnno Tamm	
	Gustas Tamm	abik. Marrij Tamm
		t. Grõõt Tamm
		t. Maij Tamm
63.	MOON	
	Jürrij Moon	abik. Leno Moon

	p. Thomas Moon	t. Maij Moon
	p. Juhan Moon	t. Ann Moon
64.	ELDE	
		Marrij Elde
65.	SURRO	
	Hans Surro	
66.	KADDAK	
	Thomas Kaddak	abik. Marrij Kaddak
	p. Maddis Kaddak	
67.	EKBAUM	
	Berend Ekbaum	abik. Grööt Ekbaum
	p. Päero Ekbaum	
68.	KLEI	
	Hans Klei	
69.	KRASS	
	Carel Krass	abik. Leno Krass
	p. Jaan Krass	t. Kaij Krass
70.	LUK	
	Jürrij Luk	
71.	LAANE	
	Wilhelm Laane	

Lisa 1. 3. Raka mõisa perekonnanimede täielik loend

Revisjoni	Perekonnanimi ja nime saanud isikud	
nr		
	Mehed MÕISARAHVAS	Naised
1.	JUNKER	
	Willem Junker	
2.	KLOSTERTHAL	
	Jaan Klosterthal	abik. Marri Klosterthal
3.	SEIR	
	Jaak Seir	abik. Kaij Seir
4.	SAAREST	
	Karl Saarest	Anne Saarest
		t. Marri Saarest
5.	AMTOI	
	Johann Amtoi	
6.	ARROSON	
	Adam Arroson	
7.	LASIMER	
	Hans Lasimer	õ. Liso Lasimer
8.	SIIMS	
		Anne Siims
9.	ASTO	
		Mai Asto
	TALUPOJAD	
6.	ARROSON	
	Juhan Arroson	abik. Marri Arroson
	p. Jacob Arroson	
	p. Hans Arroson	
	p. Juhhan Arroson	
	p. Prido Arroson	
	p. Bäro Arroson	

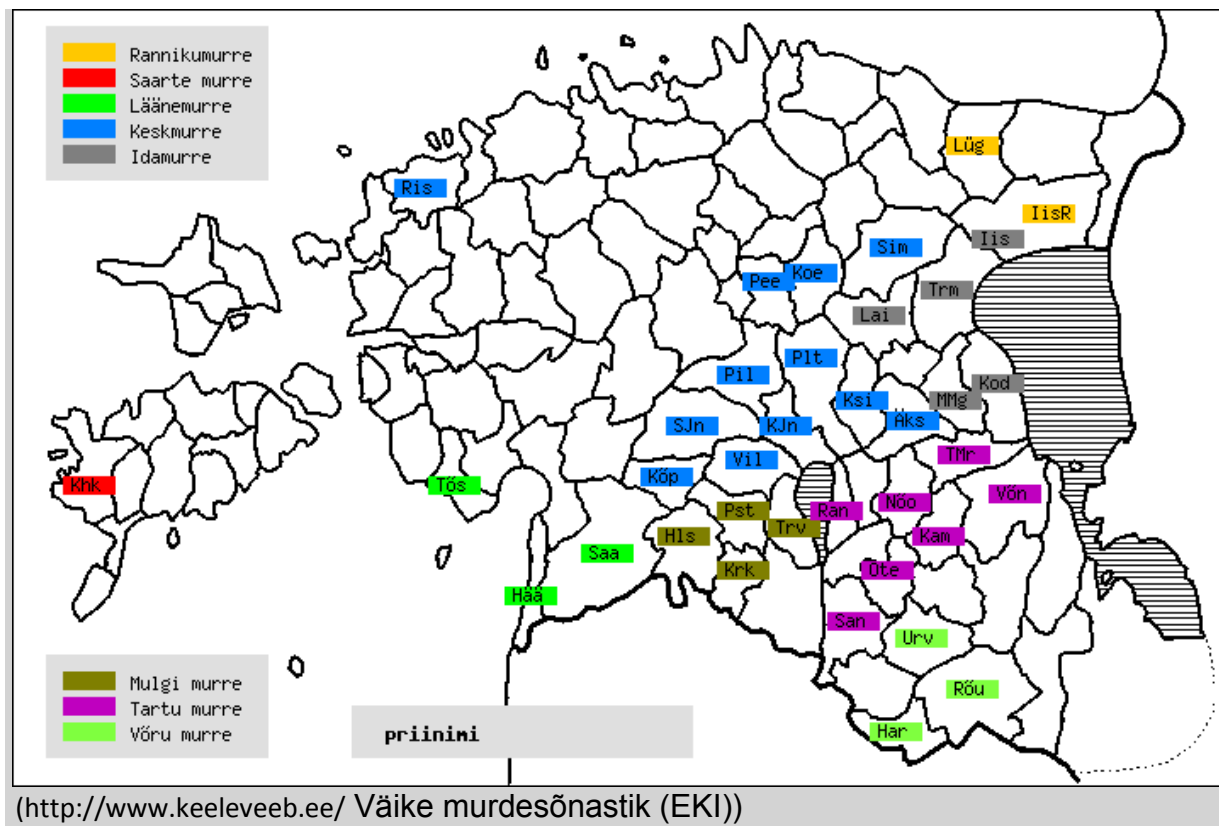
	p. Gotlieb Arroson	
7.	LASIMER	
	Ado Lasimer	abik. Marri Lasimer
	p. Hans Lasimer	t. Liso Lasimer
	p. Willem Lasimer	t. Marri Lasimer
	p. Juhhan Lasimer	
	p. Mart Lasimer	
	p. Gustav Lasimer	
9.	ASTO	
	Willem Asto	Anne Asto
10.	BÖTKER	
	Jacob Bötker	Jaani abik Marri Bötker
	Adam Bötker	t. Leno Bötker
	Hans Bötker	t. Anne Bötker
	Jaan Bötker	Adami abik. Anne Bötker
	Gustav Bötker	t. Kai Bötker
	Hansu p. Jürrij Bötker	Hansu abik. Leno Bötker
		t. Kaddri Bötker
11.	SAIBUCK	
	Juhhan Saibuck	Anne Saibuck
12.	PALL	
	Joseph Pall	abik. Marri Pall
	p. Bāro Pall	t. Leno Pall
	Jaan Pall	Mai Pall
		Kai Pall
		t. Marri Pall
13.	KAWRIT	
	Jaan Kawrit	abik. Marri Kawrit
14.	MÄSON	
	Jürrij Mäson	abik. Leno Mäson
	p. Jaan Mäson	t. Jula Mäson
	p. Juhhan Mäson	
	p- Gottlieb Mäson	
	p. Jürrij Mäson	
15.	PUNNAPAR	
		Kaddri Punnapar

		Leno Punnapar
16.	LEWOTT	
	Jacob Lewott	abik. Kristi Lewott
	p. Juhhan Lewott	t. Marri Lewott
	p. Gustav Lewott	t. Leno Lewott
	p. Kristian Lewott	t. Anne Lewott
17.	RAKWALD	
	Jacob Rakwald	abik. Els Rakwald
	p. Jonas Rakwald	t. Anne Rakwald
	p. Hans Rakwald	
	p. Juhhan Rakwald	Juhhani abik. Marri Rakwald
	Juhhani p. Hans Rakwald	
	p. Joseph Rakwald	
	p. Mart Rakwald	
	Hans Rakwald	Truto Rakwald
18.	MÜHLSTEIN	
	Gustav Mühlstein	abik. Mari Mühlstein
	p. Gustav Mühlstein	
19.	SAKSER	
		Mai Sakser
		t. Mai Sakser
20.	PAARSON	
	Jaan Paarson	abikaasa Mai Paarson
	p. Hindrich Paarson	t. Liso Paarson
		t. Anne Paarson
		t. Mai Paarson
		t. Kaddri Paarson
		t. Anno Paarson
		Hindrichu abik. Marri Paarson
21.	NÄDORP	
	Jürrij Nädorp	
	Hans Nädorp	
	Michel Nädorp	
22.	WATLANG	

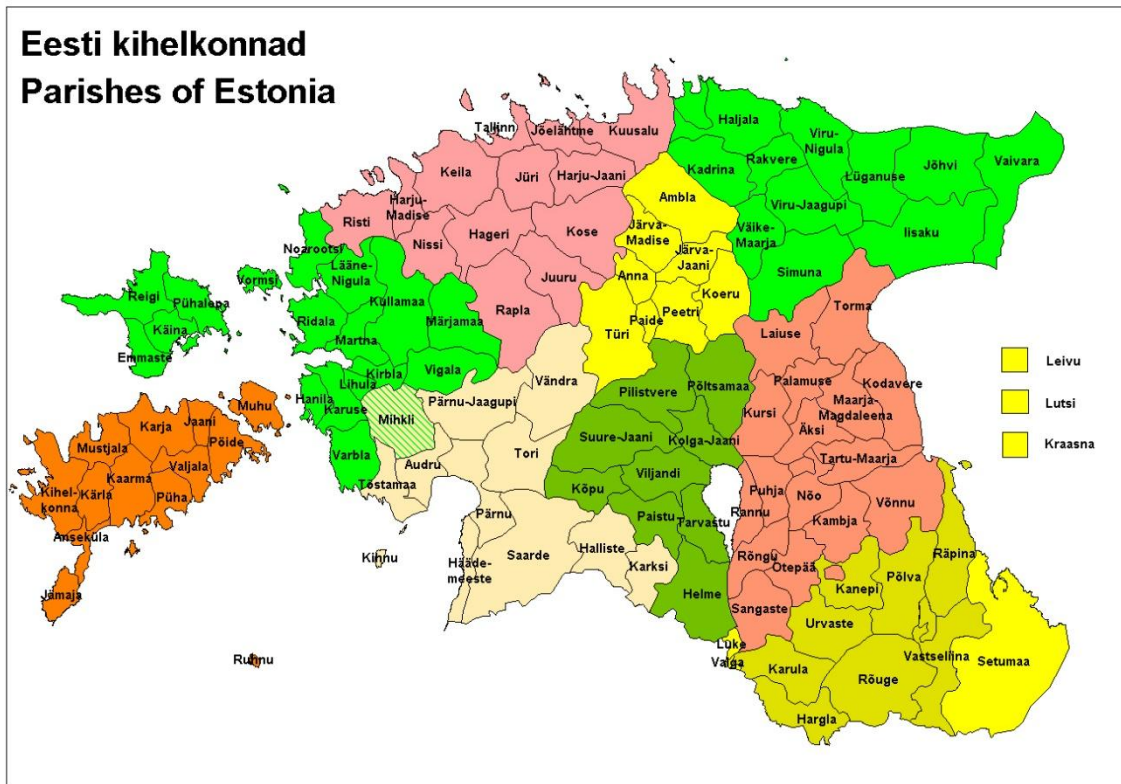
		Marri Watlang
		Leno Watlang
23.	KOK	
	Karel Kok	abik. Leno Kok
		t. Marri Kok
		Mai Kok
		Anne Kok
24.	TIMLER	
	Pridik Timler	abik. Leno Timler
		t. Marri Timler
		t. Liso Timler
		t. Anne Timler
25.	MÄKER	
	Jürri Mäker	
	Willem Mäker	abik. Marri Mäker
	p. Jacob Mäker	Kai Mäker
26.	ERDMANN	
	Tönno Erdmann	abik. Anne Erdmann
	p. Jürri Erdmann	t. Mina Erdmann
	p. Tönno Erdmann	t. Jula Erdmann
27.	LANG	
	Jürri Lang	abik. Truto Lang
	p. Bāro Lang	t. Leno Lang
	p. Gustav Lang	
28.	PENTIMAL	
	Hans Pentimal	abik. Kai Pentimal
	p. Jacob Pentimal	t. Jula Pentimal
	p. Jürri Pentimal	
	p. Hans Pentimal	
29.	HUUG	
	Karel Huug	abik. Kai Huug
30.	SAMRA	
	Jaan Samra	
31.	KOCH	
	Kristoph Koch	abik. Liso Koch
	p. Kristoph Koch	t. Mina Koch

	p. Robert Koch	t. Jula Koch
	p. Johann Koch	t. Liso Koch
		t. Gusti Koch
32.	ORRMANN	
	Hans Orrmann	abik. Anne Orrmann
	p. Jürrij Orrmann	t. Leno Orrmann
		t. Maij Orrmann
33.	NORM	
	Hans Norm	abik. Anne Norm
	p. Jürrij Norm	t. Kai Norm
		t. Liso Norm
34.	KAIJWEL	
	Friedrich Kaijwel	abik. Madlena Kaijwel
	p. Carl Kaijwel	t. Anne Kaijwel
	p. Hindrich Kaijwel	
	p. Juhhan Kaijwel	
35.	AUNMANN	
	Jürrij Aunmann	abik. Mai Aunmann
	p. Alexander Aunmann	t. Ann Kathrina Aunmann
		t. Leno Aunmann
36.	ROMET	
	Jaan Romet	Madle Romet
37.	LAULMAN	
	Josep Laulman	Madle Laulman
38.	KUIBERG	
	Joseph Kuiberg	abik. Anne Kuiberg
	p. Joseph Kuiberg	t. Lovisa Kuiberg

Lisa 2. Mõiste „priinimi“ levik

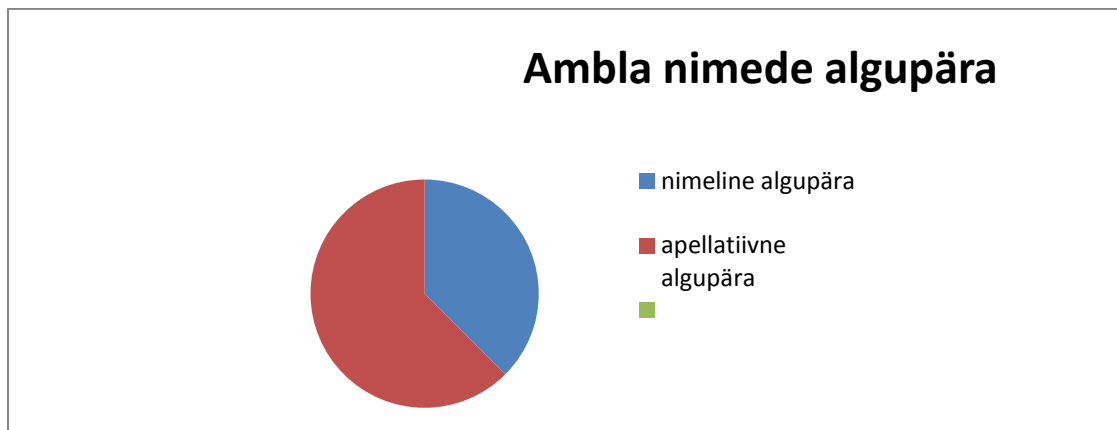
Lisa 3. Eesti kihelkonnad

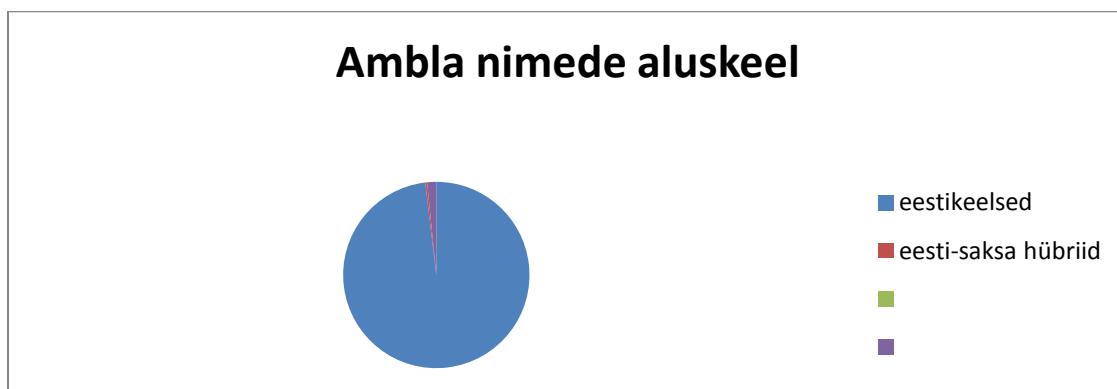
(Eesti Keele Instituut - http://www.eki.ee/knab/khk_ylid.jpg.)

Lisa 4. Joonised

Joonis 1.

Joonis 2.

Joonis 3.

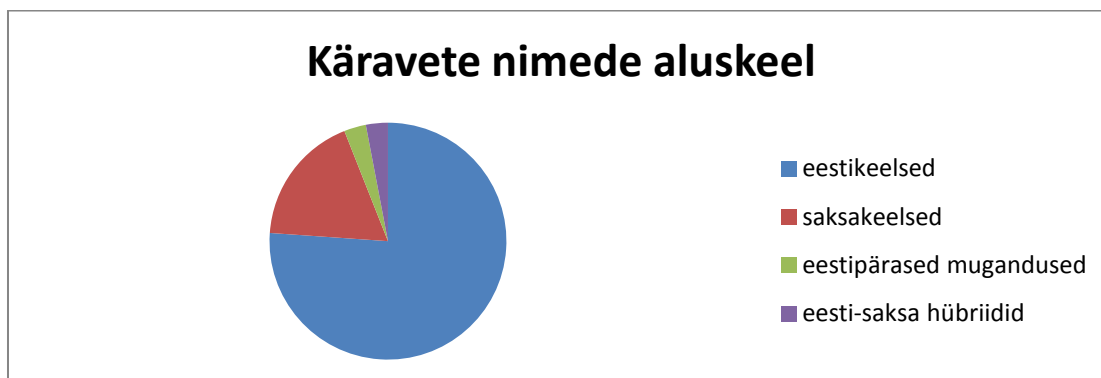
Joonis 4.

Joonis 5.

Joonis 6.

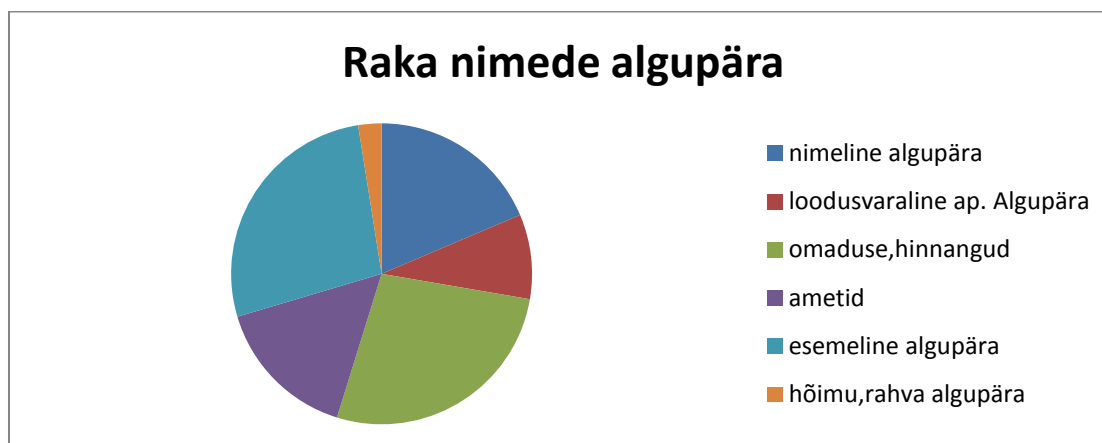
Joonis 7.

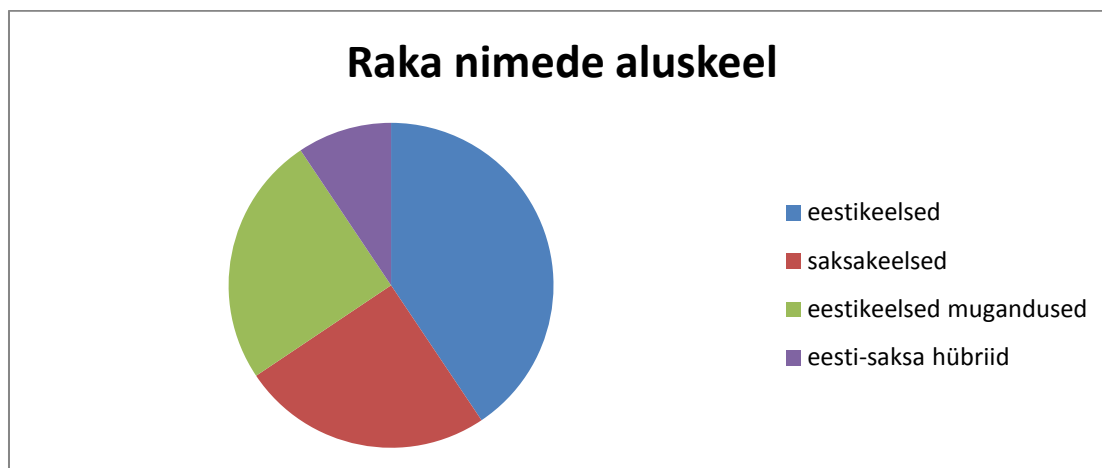
Joonis 8.

Joonis 9.

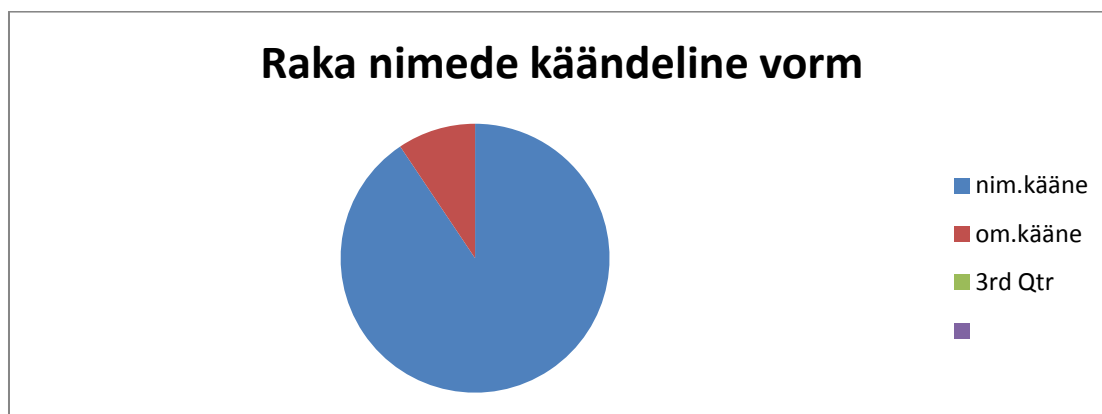
Joonis 10.

Joonis 11.

Joonis 12.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Tiia Vainula (sünnikuupäev: 22.02.1976),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Perekonnanimed Ambla kirikumõisas, Käravete ja Raka rüütlimõisas 1835. aastal“

mille juhendaja on Peeter Päll

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas 12.08.2014